

Az első: meghatározni a célt

Piacelemzés, költséghatékonyság, ingyenes szaktanácsadás: az amerikai húsmarhatenyésztés erőssége nem a támogatás, hanem a verseny – állítja David Lalman, az Oklahomai Egyetem professzora, aki a Magyar Charolais Tenyésztők Egyesületének meghívására látogatott Magyarországra. A fogyasztói elvárásokhoz igazodó technológia garantálja az eladhatóságot, az európai szemmel nézve esetenként óriási állományok komoly mértékben javítják a gazdaságosságot – és akkor még nem beszéltünk a farmerek szemléletéről. Amerikában ugyanis nem az államra várnak a gazdák, figyelmeztetett a szakértő.

Amerikában a fő jelszó: „Meg tudod csinálni!” Ez azonban nem csak biztatás, hanem intés is. „Neked kell megcsinálnod.” – válaszolta Lalman professzor lajosmizsei előadása egyik szünetében arra a kérdésre, hogy miben különbözik egymástól leginkább az európai és az amerikai tenyésztők szemlélete és helyzete. Kisebb támogatások ugyan vannak, de az olyan bonyolult, komoly költségvetési forrásokat felemésztő, esetenként kifejezetten jövedelem-pótló jellegű agrártámogatási rendszer, amilyen az unióban jelenleg működik, Amerikában ismeretlen. Az agroökológiai potenciál, a vállalkozásbarát környezet, az erős belföldi piac, a tenyésztési hagyományok, a kutatás-fejlesztés, az arra épülő szaktanácsadás, és végül, de nem utolsó sorban a verseny mégis olyan hatékonyságot eredményeznek, amilyenről az európai versenytársak sokszor csak álmodhatnak.

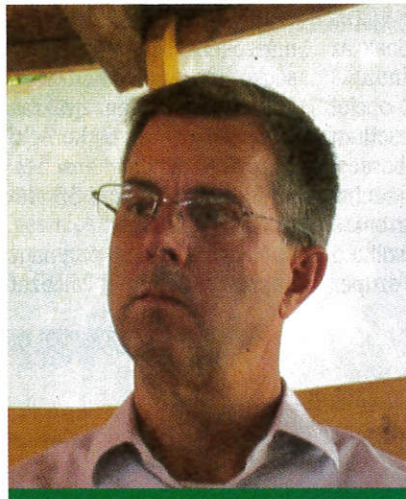
Amerikai kitekintés

Az Amerikai Egyesült Államokban gyakorlatilag minden adott ahhoz, hogy a világ meghatározó húsmarhatenyésztő országa legyen. Az ország középső részében Kanadától egészen a Mexikói-öbölre tart az a térség, ahol a szarvasmarhák legnagyobb részét tartják. A XIX. század második feléig

ez a terület volt a bölények fő legelőterülete, amelyen több tízmillió állat vándorolt legelőről legelőre. Az egyes csordák akár százezer állatból is állhattak, ami nagyjából megegyezik a legnagyobb mai húsmarhaállományok méretével. Ennek a széles sávnak a keleti felén ma leginkább tejtermelő tehenészetek működnek, a déli részén viszont, például Oklahomában, főként húsmarhatenyésztéssel foglalkoznak. A régió éghajlati adottságai egyébként – a nagy átlagot tekintve – hasonlítanak a magyarországihoz. Természetesen, miután óriási térségről van szó, vannak a hazainál csapadékosabb és melegebb részei is, de itt többnyire az a nyári hőség a megszokott, amit az éghajlatváltozás következtében az utóbbi években mi is tapasztalhatunk. Texasban például egyáltalán nem számít rendkívülinek a 40 °C-fok feletti csúcshőmérséklet, ráadásul az időjárás is egyre szélsőséesebb – éppúgy, mint nálunk.

Azonban ott az éghajlati körülmények változásaihoz igazodik a fajtakinálat és a

technológia is – és akkor még nem beszéltünk a piaci elvárásokról, amelyek legalább annyira szeszélyesek, mint az időjárás, mondta el David Lalman. A múlt század '30-as éveiben nagyrészt még a derekukig értek a marhák, és ezeket a méreteket 50 év alatt minimum 50 centiméterrel növelték a tenyésztők. A méretcsúcs a '80-as években volt, de manapság a közepes méretű, 500–550 kilós tehének a kívánatosak. Volt időszak – és nem is oly régen –, amikor a minél

David Lalman: Amerikában a mérethatékonyság komoly szelekciós tényezőnek számít

nagyobb napi súlygyarapodás elérése volt a legfontosabb szempont a tenyésztőknél, és volt, hogy a színhúskihozatal növelésére, összpontosítottak, míg most a hús márványozottsága az elsődleges az amerikai vevők számára – és ennél fogva a termelőknek is.

Ingyenes és könnyen elérhető

Amerikában tehát nem az az első kérdés, hogy hogyan tudnának egy konkrét terméket, fajtát stb. eladni, hanem hogy mit szeretne vevő. Mindent ehhez kell igazítani a tenyésztésben. A piaci igényeket és az elérésükhöz szükséges tech-

nológiát viszont nem a gazda követi és figyeli, hanem egy jól működő szaktanácsadó hálózat, amelyet a gazdák ingyenesen vehetnek igénybe. A hálózatnál dolgozó szakemberek folyamatosan követik az egyetemi kutatásokat, gyakran maguk is valamelyik egyetem mezőgazdasági karán dolgoznak, a szakértői szolgálat munkáját pedig az egyes államok finanszírozzák. A szaktanácsadók tehát ugyan költségvetési pénzből gazdálkodnak – viszont ez távolról sem automatikus, sőt! Ha egy államban úgy ítélik meg, hogy a szaktanácsadói hálózat nem működik elég jól, nem elégedettek vele a gazdák, nem tudják eredményesen felhasználni a tőle kapott információkat, akkor az állam egyszerűen nem finanszírozza tovább az adott hálózatot. A piaci, fogyasztói, felhasználói visszacsatolás tehát e téren is meghatározó: az állam csak arra ad pénzt, amire valós igény van. Ugyanez vonatkozik az alkalmazott kutatásokra is. Ha valami nincs összhangban az ágazati igényekkel, akkor annak előbb-utóbb a finanszírozása is elapad.

A szaktanácsadók gyakorlatilag minden fórumon elérhetőek. Segítséget adnak interneten keresztül, a tévében és a rádióban külön műsorok vannak a gazdák számára, és persze akár helyszínen is kimegy a szakértő, ha kérik. Ez sem „tűzoltás” jelleggel, ad hoc történik: a szakmai támogatás gyakorlatilag folyamatos. A termelők általában komplett technológiákat, kész technológiai csomagokat valósítanak meg, amelyek kivitelezését a szaktanácsadók felügyelik. Ez az innovációt is támogatja, hiszen így a kutatók a terepről merítik a témákat, a megoldások kidolgozásában pedig segít az egyetemi háttér. Érdekességként David Lalman elmondta,

Több tízezer állat is lehet ilyen óriás amerikai farmon

hogyan az ötleteket, a témákat gyakran a diákok hozzák, akik egyetemi szakdolgozataikhoz saját kutatási területet keresnek. Egy ilyen kutatás eredményeként vált a legkedveltebb bálás önetetvé az az alul zárt kosaras változat, amelyről egy hallgató bizonyította be a vizsgálata során, hogy a használatával csupán 6 százalékos az elpocsékolás takarmány aránya, szemben a legtöbb termelő által addig használt olcsóbb, viszont 21 százalékos takarmányvesztéssel produkáló változattal. Az amerikai szakember megemlítette, hogy ez volt eddig a legnépszerűbb téma, amivel foglalkozott, mert önetetői minden gazdának vannak, a költségcsökkentésben mindenki érdekelt, így ez mindenkit érdekelt.

Közvetlen támogatások nincsenek

A szakmai előadás során kiderült, hogy a mindenkori kormány, illetve az agrárpolitika változásai messze nincsenek olyan nagy hatással az amerikai gazdák életére, mint az Európában, ezen belül Magyar-

országon megszokott. Ennek oka a szaktanácsadó szerint részben az, hogy az Egyesült Államokban lényegesen kisebb a költségvetési források aránya az ágazatban, mint az unióban. Indirekt támogatások vannak, például a szaktanácsadók állami finanszírozása, vagy a biztosítások és a kockázatközösségek költségeinek részbeni átvállalása, de közvetlen támogatás nincs. Ez azt jelenti, hogy ha Magyarországon vagy az Európai Unióban jelentősen csökkennek a támogatások, vagy ha lebomlanak a vámhatárok, akkor az európai húsmarhatartóknak egy olyan ellenféllel kell felvennie a versenyt, amelynek a tagjai jelenleg sem kapnak támogatást, mégis versenyképesek.

Ez utóbbi, a versenyképesség titka pedig távolról sem csak az üzemméret. Ugyanis a több százézes tenyészetek ellenére a borjak fele olyan állományban születik, amelyben maximum 100 állatot tartanak. Ezekben a gazdaságokban vagy kiegészítő tevékenység a húsmarhatartás, vagy többféle mezőgazdasági tevé-

kenységgel is foglalkoznak, amelyek közül a húsmarha csak az egyik. A kisebb gazdaságokban átlagosan 40 tehenet tartanak – igaz, a másik végleten ott vannak az olyan tenyészetek, amelyekben az állomány nagysága a 30–100 ezret is eléri. Ezek óriási méretűek, és rendkívül hatékonyak. Ezt bizonyítja egy kutatás, amit David Lalman említett. Ebben az üzemméret alapján három csoportra osztották a húsmarha-vállalkozásokat, és azt vizsgálták, hogy melyikben mekkora nyereség jut egy állatra. Eszerint átlagban a legkisebb üzemméretben tenyésztett jószágokra jut a legkisebb, a legnagyobb vállalkozásokban tartottakra pedig a legnagyobb nyereség, a kettő közötti különbség 450 dollár volt állatonként. Ez azért is óriási különbség, mert például tavaly és tavalyelőtt, amikor nagyon jó évük volt a húsmarhatartóknak az Egyesült Államokban, az egy állatra jutó átlagos nyereség 500–750 dollár volt. Tehát egy kiugró évben a leggyengébb hatékonyságú legkisebb üzemek-

nél 50–300 dollár nyereséget lehet számolni egy marhára átlagosan, míg egy nagyméretű gazdaságban akár 1000 dollárnál is többet. Ez óriási különbség, különösen százézes létszámnál. Minden abba az irányba mutat, hogy az Egyesült Államokban a mérethatékonyság komoly szelekciós tényező.

Mit szeretnék elérni?

Figyelemre méltó azonban az is, hogy a legnagyobb jövedelmet elérő tenyésztők között is vannak olyanok, akik kisebb gazdaságot vezetnek. A különbségek leginkább abból adódnak, hogy az egyes üzemek technológiai színvonala, az egyes termelők tudása messze nem egyforma.

Mi az, ami javíthatja egy kisebb termelő pozícióját? A tudatos tenyésztés, a tudatos fajtaválasztás, a piaci igények folyamatos elemzése, és a legfontosabb, a legalapvetőbb dolog – ezt szinte minden kérdésre válaszolva megismételte az előadó –, hogy tudni kell, mi a cél. Mi az, amit szeretnék elérni? Minden amerikai vállal-

→ kozás, legyen az szarvasmarhatenyésztő vagy cipőgyáros, ezt a kérdést teszi fel magának elsőként. Nem a technológiával bíbelődnek, nem a szomszédjukat másolják úgy, hogy azt sem tudják, kinek gyártanak, hogy a terméket mennyiért adhatják el, hogy mit tudnak kezdeni a termékkel stb. Egy amerikai vállalkozó először kitűzi maga elé a célt, ez pedig az első körben nem egy termék, hanem egy piaci igény. Ehhez találják ki a terméket és választják meg az eszközöket.

Persze azért az Egyesült Államokban sem gondolkodik ilyen tisztán minden termelő. Jó példa erre a fajtaválasztás kérdése. Jelenleg a fekete angus a legnagyobb számban tartott fajta, amit az amerikai gazdák azért részesítenek előnyben, mert úgy gondolják, hogy a húsa márványozottabb, mint a világos szőrűeké. Ezt kutatások ugyan nem támasztják alá, de a tenyésztők között mégis él a meggyőződés. Megdöbbenőnek nevezte a professzor, hogy pont azokban az államokban van a legnagyobb feketeangus-állomány, amelyekben az átlagnál nagyobb a napsütéses órák és a hőségnapok száma (Texas, Oklahoma). Pedig az ottani forrásban egyáltalán nem mindegy, hogy milyen színű a marha, hiszen a sötét állat sokkal jobban felmelegszik. Ezt idén a magyar gazdák is megtapasztalták, a forróság sajnos több helyen elhullásokat okozott a borjak között. A hőségben a fiatal állatok hőháztartása könnyebben összeomlik, számolt be keserű tapasztalatairól egy békés megyei tenyésztő is az előadás után.

Egy másik szempont, amit nem kellő mértékben vesznek figyelembe a tenyésztők az amerikai szakember szerint, a tejtermelés. A kutatások azt mutatják, hogy az angus marhák tejtermelése az ottani környezeti körülmények között átlagosan 16 liter körül alakul, míg például a charolais marhái 9 liter. Viszont felesleges

tej, amire a borjaknak már nincs szükségük, nem hasznosul, márpedig a többlettermelés többletenergíát igényel, ami rontja a nyereségességet.

Az ideális tehénméret

A tenyésztők Amerikában egyszerű receptek alapján dolgoznak, és nem érzésből vagy ráhagyásból hizlalják az állatokat. Tudják, hogy a háti faggyú vastagságának el kell érnie a 13 millimétert, és a vágott súlynak 350 kilogrammnak kell lenni ahhoz, hogy a hús márványozottsága a legmegfelelőbb legyen. Ezeket az értékeket kutatások támasztják alá, és a gyakorlat is igazolta őket. A termelők tisztában vannak vele, hogy az általuk tenyésztett fajta élő súlyának mennyinek kell lennie ahhoz, hogy az optimálisnak tartott vágott súly meglegyen. Ha a marha ezt elérte, vagyis nagyjából 550 kilogrammos az állat, a hizlalását abbahagyják, és nem tartják tovább, mert 550 kiló hasított test fölött minden kilogrammon buknak. Nem is keveset: a számítások szerint 1 kilogramm plusz akár fél-egy dollár veszteséget is jelenthet!

A magyar állomány amerikai szemmel

Az amerikai szakember az előadását követően a Charolais Kft. tenyészállatait mutatta be az amerikai tenyésztők legfontosabb szempontjait. Rendhagyó „bírálat” során elmondta, hogy az ő szemével melyik állat miért jó, vagy hogy egy adott jószágot miért nem választana

egy amerikai gazda. Mint már említettük, a legnagyobb egyedszámban angus marhát tartanak, de az utóbbi években nő a törzskönyvezett charolais-állomány is. Azonban a francia tenyésztők által kedveltek helyett ők a kisebb állatokat, a charolais esetében a ranch típust kedvelik, és emiatt Bujdosó Márton tenyészetének

megmutatják, hogy a testzsír mennyisége és a termékenység között szoros összefüggés van. Mivel a termékenység a legfontosabb szempont, általánosságban elmondható, hogy a kevesebb zsírral rendelkező állatoknak nagyobb problémáik lehetnek a termékenységet tekintve – jelentette ki az amerikai szaktanácsadó.

Amerikai szemmel a magyar állományról

egyik legszebb és legdrágább bikáját – nagy izmoltsága és rámája miatt – Amerikában nem vennék meg. A tehének ott kisebb méretűek, és a könnyű ellés fontos elvárás velük szemben. Nagyra értékelik a jó lábakat is, hiszen az állatoknak sokat kell legelőn járniuk. A professzor el volt ragadtatva egy 15 éves anyatehéntől – amelyik egyébként Bujdosó Mártonnak is büszkesége –, és nem véletlenül: nemcsak hogy eddig 13 borja született, és még mindig nagyon jó kondícióban van, hanem könnyen jár, szép a lábalkulása.

Az első számú szempont a termékenység

Ha megnézzük azokat a gazdaságokat, ahol a borjaktól a végtermékig nevelik az állatokat, látható, hogy a nyereséget közel 70 százalékos mértékben a termékenység határozza meg. A termékenység sokkal fontosabb szempont a választási súlynál, a növendéksúlynál vagy a hasított féltett súlyánál és az izomfelépítésnél. Ugyanakkor a reprodukciós adatok azt is világosan

Ezt Bujdosó Márton tapasztalatai is igazolják: – Ahhoz, hogy jó legyen a termékenyülés, kell valamennyi faggyú az állatra – mondta el a magyar tenyésztő. Nagytestű marhánál ezt a faggyúréteget nehezebb kialakítani, mert még nagyobbra kell növelni őket ahhoz, hogy a kellő vastagság kialakuljon. Ez jól látszott a bemutatott állatokon is. A két kis ranch típusú üszőn nagyobb volt a faggyú vastagsága, mint a jóval nagyobb, francia tenyésztői típusnál. Az pedig az ő tenyészetében is beigazolódott, hogy a kisebb tehének sokszor hamarabb vemhesülnek, mint a nagyok – állította.

Zárásként íme még egy adalék a termékenység fontosságáról: embrióit csak attól a tehéntől vesznek Amerikában, amelyik már legalább 10 borjat ellet.

– Bujdosó Márton 15 éves tehene, amelyik eddig 13 borjat hozott a világra, már Amerikában is szupersztár lenne – fogalmazott elismerően David Lalman.

KEREPESI KATALIN

Az USA-ban a következő fajtákat tartották a legnagyobb számban, 2015-ben

Fajta	tehén (db)
Angus	315 000
Hereford	71 400
Simmental	66 410
Red Angus	48 250
Charolais	33 500
Gelbrien	33 655
Brangus	22 866